

Betaltjänsten Swish

Swish är en utbredd betaltjänst med många användare bland såväl privatpersoner, som företag och föreningar. De egenskaper som gör tjänsten uppskattad och har bidragit till dess spridning, att snabbt och enkelt kunna överföra pengar, är också egenskaper som kan användas i kriminella upplägg. Att en fullt legitim tjänst eller produkt används även i kriminella syften är vanligt och Swish skiljer sig inte från andra produkter eller tjänster i det hänseendet. Det finns dock specifika mönster som framträder när Swish används i andra syften än avsett. Finanspolisen vill genom detta informationsblad uppmärksamma rapporteringspliktiga verksamhetsutövare på vilka indikatorer man bör fästa särskilt stor vikt vid när swish-transaktioner monitoreras

Typologier - Swish i brottslig verksamhet

Bedrägeri

Rena penningtvättsupplägg med hjälp av Swish är relativt vanligt förekommande. Vanligen kommer en brottsvinst in på ett konto för att inom kort tid överföras till ett annat konto. Ibland delas summan upp och förs vidare till olika mottagare, många gånger för att möjliggöra uttag via bankomater. Vanligtvis rör det sig om större belopp fördelat på få transaktioner. Förfarandet är bland annat vanligt inom olika typer av bedrägerier. Ett exempel kan vara att en kriminell aktör har tillförskansat sig ett relativt stort belopp och så snart summan kommit in på kontot delas den upp och förs vidare via Swish. Även från kontot pengarna skickas till går det många gånger snabbt vidare med hjälp av Swish. Detta är det led i penningtvätt som kallas skiktning, där man genom att skapa ett antal lager eller led mellan brottet och brottsutbytet ska dölja pengarnas ursprung. Användandet av målvakter, som upplåter sitt konto till en annan person för att utföra transaktioner, är vanligt förekommande inom bedrägerier. Detta gäller både bedrägerier på större summor, t.ex. genom bluffakturor mot företag eller lån på falska handlingar och felaktiga uppgifter och även bedrägerier på mindre summor, t.ex. genom olika handelsplatser som Blocket. Även målvakten medverkar till penningtvätt.

Doping, narkotika och hälsofarliga missbrukssubstanser

Handel med doping, narkotika och hälsofarliga missbrukssubstanser, så kallade nätdroger uppvisar vanligtvis likartade mönster som näringsverksamhet (se nedan), d.v.s. med hög omsättning och främst på transaktioner från ett stort antal avsändare. Försäljningen av nätdroger sker oftast via Internet. Vanligtvis är vissa summor eller multipler av en viss summa frekvent återkommande. Det kan röra sig om dussintals insättningar varje dag, där varje insättning kan vara på några hundralappar upp till några tusenlappar. I sammanhanget är det relativt vanligt att målvaktskonton används. Det innebär att transaktionsmönstret kan uppstå plötsligt på ett konto som inte tidigare uppvisat onormal aktivitet. Pengarna som kommer in på kontot går ofta vidare i klumpsummor. Målvaktskontot och den till kontot anslutna swish-tjänsten är ett brottsverktyg som används under en begränsad tid innan en annan målvakt tar vid. När mottagarkontot används för att samla upp brottsvinster som sedan slussas vidare, ut genom bankomater eller vidare till andra konton, är det ett led i penningtvätt.

Virtuella valutor

Betalning i oreglerad handel med virtuella valutor sker ofta via Swish, där valutaväxlarna många gånger är verksamma genom förmedlingsidan localbitcoins.com. I sig behöver näringsmässig handel med virtuella valutor inte utgöra en rapporteringsgrund, förutsatt att personen har anmält verksamheten till Finansinspektionen, bedriver den på ett för ändamålet avsett konto, iakttar gällande regelverk för bokföring och beskattning samt utför lagstadgad kundkännedom. Så är dock sällan fallet. Indikatorer på valutaväxling är en stor omsättning på konton med transaktioner - vanligtvis genom Swish – åt båda håll. Ofta finns det hänvisningar till bitcoins i transaktionsmeddelanden. När valutaväxlaren köper bitcoins som erhållits som brottsutbyte – t.ex. en vinst från narkotikaförsäljning – är det ett led i säljarens penningtvätt, och växlaren kan därför göra sig skyldig till medhjälp till penningtvätt, alternativt näringspenningtvätt. Både växlarens konto och tillgång till swish-tjänsten är då förutsättningar för penningtvätten.

Näringsverksamhet

Swish används ofta för att ta emot betalningar i näringsverksamhet. I sig är det oproblemiskt, förutsatt att det sker på ett för syftet avsett konto och att tillämpliga regler avseende bokföring och beskattning följs. Det förekommer dock ofta i rapporteringen till finanspolisen att transaktionsmönster som överensstämmer med näringsverksamhet sker på privatkonton. Utmärkande är då en hög omsättning, vanligtvis där ett större antal avsändare gör enskilda transaktioner till mottagaren som kan indikera betalning för en vara eller tjänst. Detta torde avvika från vad verksamhetsutövaren kan förvänta sig på ett konto avsett för privat bruk och bör därmed föranleda fördjupade kundkännedomsåtgärder. Att en person bedriver näringsverksamhet på ett konto avsett för privat bruk är dock i sig inte skäl för rapportering till finanspolisen utan torde, om det inte finns indikationer på annan brottslig verksamhet eller tecken på att det görs i syfte för skatteundandragande, främst hanteras inom ramen för verksamhetsutövarens kundkännedomsprocessen.

Kundkännedom och riskbedömning

Den grundläggande riskbedömningen ska syfta till att både bedöma risk förknippad med produkten eller tjänsten som erbjuds och risk förknippad med kunden.

Den riskklassificering som görs på kunden baseras bland annat på vad kunden anger i kundkännedomsprocessen. En kund som öppnar ett konto för privat bruk, och som främst kommer att få in pengar från t.ex. förvärvsarbete, är rimligtvis en kund med låg risk, givet att ingen annan tillgänglig information indikerar annat.

Vad gäller Swish som produkt så har den flera egenskaper som finanspolisen bedömer medför en hög risk. Transaktioner i realtid, möjlighet att ändra vilket telefonnummer som är kopplat till vilket konto och möjlighet att höja beloppsgränserna är i brottsliga syften attraktiva egenskaper. Det åligger varje bank att bedöma risken för Swish men ingen aktör har ett ansvar för att göra en produktövergripande riskbedömning.

Monitorering ska sedan ske baserat på riskbedömningarna. För Swish kompliceras detta av att tjänsten tillhandahålls till kund av bank men drivs av tredje part som inte är rapporteringspliktig. Det blir därför av högsta vikt att ingen information som behövs för riskmonitoreringen, t.ex. vilket konto en överföring går till, går förlorad i det mellanled som den tredje parten utgör mellan bankerna.

Riskindikatorer

I den löpande övervakning som verksamhetsutövare åläggs ingår bland annat att bedöma om aktiviteter avviker från vad man har anledning att förvänta sig utifrån sin kundkännedom och utifrån produkten som tillhandahålls. Exempel kan vara att näringsverksamhet bedrivs på konto för privat bruk, eller att kontot omsätter stora summor pengar som förefaller vara oförenligt med kundkännedomen. Avvikande beteende gällande Swish kan vara:

- En kund som höjer beloppsgränsen direkt efter det att kunden skaffat Swish,
- flera byten av mobilnummer för samma person eller mellan olika personer under kort tid,
- byte mellan flera banker med samma mobilnummer med kort tidsintervall,
- hög omsättning på ett privatkonto, med ett stort antal inkommande transaktioner med Swish. Pengarna går ofta vidare till en annan mottagare eller tas ut via bankomat,
- hög omsättning på ett privatkonto, med ett stort antal inkommande och utgående transaktioner med Swish. Vad som kommer in överstiger oftast vad som går ut men skillnaden behöver inte vara stor,
- större belopp som kommer in och inom kort tid överförs med hjälp av Swish.

Denna uppräkningslista är självklart inte uteslutande men är i brottsliga sammanhang mycket vanliga. När de observeras bör det föranleda en åtgärd från verksamhetsutövarens sida, såvida man inte i sin kundkännedom har uppgifter som ger transaktionsmönstret en rimlig och legal förklaring. För att på ett adekvat sätt kunna hantera riskerna är det avgörande att verksamhetsutövarens monitorering identifierar när deras kunder uppvisar dessa transaktionsmönster så att åtgärder kan vidtas.

Rapportering och åtgärder

Om verksamhetsutövaren på befintligt underlag anser att det finns skälig grund att misstänka penningtvätt, finansiering av terrorism, eller att egendomen härrör från brottslig verksamhet behövs ingen ytterligare analys eller kundkännedomsåtgärder. Alla omständigheter avseende aktiviteten eller transaktionen ska då utan dröjsmål rapporteras till finanspolisen.

Om transaktionsmönstret inte ger skälig misstanke men ändå uppvisar t.ex. ovan nämnda indikationer och detta inte kan förklaras genom den kännedom man har om kunden ska ytterligare kundkännedomsåtgärder vidtas. Resultatet av dessa åtgärder ska styra verksamhetsutövarens agerande. Om kunden har rimliga och trovärdiga förklaringar till transaktionerna eller beteendet kan det som vid första anblick framstod som misstänkt få en naturlig och sannolik förklaring. Rapportering till finanspolisen behöver då givetvis inte ske.

I andra fall kommer kundens aktiviteter eller transaktioner inte förklaras av ytterligare kundkännedomsåtgärder. Utredningen kan snarare ge upphov till starkare misstankar, t.ex. om kunden är ovillig att svara på frågor om transaktionens syfte eller verkar utföra transaktioner åt någon annan. Verksamhetsutövaren ska då rapportera alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendomen på annat sätt härrör från brottslig verksamhet till finanspolisen. Beroende på vad som framkommer under en sådan process kan kundens riskprofil behöva uppdateras. Det kan även finnas skäl att avsluta affärsförbindelsen i sin helhet eller ta bort kundens tillgång till tjänster eller produkter som missbrukas.